

СПІВВІДНОШЕННЯ КАТЕГОРІЙ ІДІОЛЕКТУ, СУРЖИКУ ТА ПОЛІГЛОСІЇ

Крім зазначених у назві статті категорій в обсяг співвідношення за тематикою входить значно більша кількість понять, це в першу чергу наступні категорії: природні мови, літературні мови, філогенез, соціум, соціолект, індивід, онтогенез, комунікація, автокомунікація та ін.

В даному дослідженні звернімо увагу, головним чином, на три наступних аспекти:

- 1 – Співвідношення ідіолекту та суржику.
- 2 – Співвідношення ідіолекту та полігლოსії.
- 3 – Співвідношення категорій ідіолекту і соціолекту та пов'язаних з ними антропологічним та соціологічним підходами до мови.

1. Співвідношення ідіолекту та суржику

Проблематика співвідношення всіх вищеназваних категорій стосується теорії комунікації (обміну інформації). Безпосередньо є пов'язаною з цими категоріями, зокрема, з категоріями ідіолекту та соціолекту, актуальна для сучасної України проблема суржику, яка на державному рівні не вирішується ані теоретично, ані практично, а лише стихійно продовжує загострюватись. Ідіолектом ми називаємо індивідуальні мову та мовлення. Соціолектом (мовою у її соціальному функціонуванні) традиційно називається одночасно кілька суміжних явищ, насамперед, це процеси творення та сприйняття усних та писемних висловлювань та тексти як результати цих процесів. Соціолект, на наш погляд, є пустим поняттям, або лише поняттям операційним, яке повністю перекривається поняттям ідіолекту. Видавалося би, якщо у порівнянні до епохи існування України у радянській системі проблема суржику була невідгдана пануючій ідеології у її дослідженні, то за роки незалежності ця проблематика повинна би значно просунути у її вирішенні. Однак в дійсності цього не можна зазначити.

А.Богуславська відзначає, що «у країні немає чіткого вираження поняття «суржик» (<http://umoloda.kiev.ua/number/195/164/6880/>). Категорія суржику не є специфікованою у порівнянні до багатьох понять, наприклад, до поняття діалекту (наприклад, українсько-русинське мовлення), до розмовного варіанту української мови (просторіччя), до варіантів змішаного українсько-російського мовлення, українсько-польського та українсько-румунського мовлення (див.: там само). Більше того, залишається відкритим питання, чи явище суржика є негативним чи позитивним явищем. Якщо раніше категорія суржику у суспільній свідомості оцінювалась майже однозначно негативно, то тепер можна відзначити тенденцію до відносно або навіть радикально позитивного сприйняття чи оцінювання цього явища.

Прихильники¹, чи захисники, суржику вважають себе реалістами і на цій підставі відстоюють прагматичне відношення до цього явища. Суржик ними оцінюється у двох аспектах: стратегічному (і тут не може бути жодного виправдання його існування чи будь якої толеранції) та тактичному. Даною позицією (у тактичному плані) захисники суржику протиставляють себе так званим (на їх погляд) «рафінованим інтелігентам», тобто, філософам, науковцям, журналістам і т. ін., а також так званим «ура-патріотам». На їх думку, беззастережне засудження суржику, а тим більше його різного роду переслідування, мають значні негативні наслідки, у скрайньому випадку, мають результати, протилежні до бажаних. І з цим варто погодитись: суржик як соціальне явище існує онтологічно виключно як явище індивідуальне та психічне. У якості психічного явища суржик є явищем об'єктивним, яке має власні закони

¹ яких не варто однозначно називати прихильниками, вони, скоріш, проти суржику, але, оскільки дотримуються погляду, що суржик існує як незаперечне явище, на цій підставі вважають, що факт його існування важливо використовувати на користь, а не на шкоду українській культурі.

та яке є обумовлене історично, географічно, соціально та цивілізаційно-культурно (див.: <http://c1.org.ua/news/1/2006/11/08/narod-vyrazhaet-sebya-vsego-polnee-v-yazyke-svoem-ili-dobro-pozhalovat-v-mir-blip-kultury.html>).

Ось окремі типові думки щодо явища суржику.

«Демократичний», на наш погляд, підхід представляє керівник Асоціації захисту української культури, редактор газети «Молода Україна» Олесь Доній: «Суржик – це звичайна українська народна мова. Ми ж не можемо сказати, що наш народ поганий, він просто спілкується в такий спосіб... Немає правильної української мови... я не бачу жодних проблем, що окремі люди користуються різними варіантами української мови... Викорінення суржику – чистої води русифікація» (<http://ukr.obozrevatel.com/news/2006/6/10/94651.htm>).

«Центристський» підхід, на наш погляд, представляє письменник Анатолій Погрібний: «Суржик не можна засуджувати, бо це тяжко виліковна хвороба на зразок раку, наслідок привитого комплексу меншовартості й малоросійськості. Запитувати, ви за рак чи проти? – безглуздо. Але ще більше безглуздя визнати, що ти – за рак» (<http://ukr.obozrevatel.com/news/2006/6/10/94651.htm>).

«Праворадикальний» підхід, на наш погляд, представляє голова Просвіти Павло Мовчан: «Суржик – це мовна суміш, яка формувалася на периферії міста і села. Суржик існує в Україні тільки тому, що в нас немає свого інформаційного простору, що ми окуповані, що наша книга посідає останні позиції, що з побуту витісняється українська мова» (<http://ukr.obozrevatel.com/news/2006/6/10/94651.htm>).

Зрозуміло, що у таких умовах звичайний, не занадто упереджений українець як на підставі власних оцінок, так і на підставі офіційних, «авторитетних» оцінок у засобах масової інформації губиться у належній інтерпретації явища суржику. Дана розмитість мовної самоідентифікації призводить до того, що носії суржику, якщо вірити дослідникам, часто не можуть ототожнити суржик ані з російською, ані з українською мовами і говорять про третю мову (див.: Масенко: <http://www.ukraine-poland.com/u/kultura/kultura.php?id=962>).

Крім цього, надзвичайно важлива сторона соціального аспекту явища суржику полягає не тільки у тому, які історичні цінності стоять за мовою та культурою, але й у тому, на що мова та культура орієнтуються у майбутньому. А тому є актуальним відверте визнання, куди культура спрямовується – у глобалізацію чи в обмежену, суверенну демократію, у технології, нову культуру – «і тоді запозичення виправдані – неважливо англійські, російські чи японські; чи культура спрямовується у село, у XIX сторіччя? – тоді пояснити, в якій мірі, для чого?» (див.: <http://ukr.obozrevatel.com/news/2006/6/10/94651.htm>).

Неоднозначне відношення до суржику можна відзначити на прикладі символічного «суду» на суржику (місце проведення – м.Київ), у якому взяли учать видатні діячі української культури. «Судовий процес» показав, що принаймні половина учасників здатна скоріш виправдати (на різних підставах) суржик як соціальне явище, ніж засудити його. І це у тій самій мірі як несподіваний, так і симптоматичний висновок. Ми підкреслюємо, що у вищенаведеному твердженні йдеться про суржик як власне про соціальне явище. Суржик як індивідуальне явище не підлягає жодному виправданню, але відповідальність при цьому лягає виключно на особистість. І це чітко підкреслено у більшості інтерпретацій явища суржику. Саме оптимальний баланс між соціальним та індивідуальним аспектами суржику може сприяти розв'язанню цієї гострої для України проблеми.

Філософ Мирослав Попович вважає: «Суржик – це неграмотне використання української мови. Це неприємне явище має бути знищене, бо культурною є завжди тільки українська або російська мова, але аж ніяк не їх змішування. ...вибір людини в питанні «чиста мова чи суржик?» залежить насамперед від культури самої людини. І лише тоді, коли людина сама захоче користуватися вишуканою мовою, вона прагнучиме говорити літературно й унікатиме суржику» (<http://ukr.obozrevatel.com/news/2006/6/10/94651.htm>).

Своєрідність явища суржику та проблематика його розв'язання полягає у тому, що соціальний аспект розв'язання проблеми значною мірою зводиться до створення державою адміністративно-економічних умов для «рафінування» суржику, у створенні суспільством умов

сбалансованої терпимості та одночасно вимогливості до різних аспектів мовлення суржиком і, як результат, створення на цій основі додаткових умов індивідуальної відповідальності за чистоту української мови у носіїв суржика.

А. Богуславська підкреслює, що «легше смітити на вулиці чи в мовному середовищі, ніж слідувати за собою. ...самовдосконалення — одне з найскладніших для людини завдань». Культурний рівень кожної людини визначають не тільки сім'я, школа, засоби масової інформації, а також й вимогливість людини до себе, яку аж ніяк не можна недооцінювати у соціолінгвістичній проблематиці (<http://umoloda.kiev.ua/number/195/164/6880/>).

Незаперечним є те, що вищезазначені суперечливі погляди змішують дві пов'язаних між собою, але різних категорії – суржик як індивідуальне явище і суржик як явище соціальне. Також, на наш погляд, є помітним, хоча й явно не окресленим ідіолектно-особистісний (якщо його можливо так назвати), тобто антропологічний підхід до явища суржика у теоретичних поглядах поміркованих його захисників.

Таким чином, стислу характеристику суржика можна окреслити у наступних пунктах:

– (психічний аспект) суржик є об'єктивним емоційно-психічним явищем, неврахування законів² якого у результаті чи то традиційного адміністративного втручання, чи то злісних політично-публіцистичних декларацій, чи то невважених побутових дискусій набуває у індивідуально-міжособистісному спілкуванні, у засобах масової інформації та, як наслідок, у державному масштабі зворотнього від бажаного ефекту;

– (структурно-семантичний аспект) на сучасний момент в Україні немає наукового окреслення онтологічного статусу семіотики суржика у двох формах його виявлення – індивідуальному та соціальному;

– (соціальний аспект) явище суржика має індивідуальні та соціальні аспекти, які не повинні змішуватись ані теоретично, ані практично; причому, особливо небезпечно переносити вагу соціальних аспектів (до яких можна віднести передумови історичні, географічні, економічні, етнологічні, культурові, а серед останніх, зокрема, особливості побуту, виховання, діючої системи освіти та ін.) на повну відповідальність особистості;

– (адміністративний аспект) явище суржика не повинно бути ані толероване, ані беззастережно засуджуване: поступовість та виваженість повинні завжди товаришувати теорії та практиці «суржикології». Насамперед, явище суржика повинно бути всебічно вивчене, а набуте знання «озброєне» системою адміністративно-політичних заходів зменшення культурно-соціальної гостроти проблематики, а вже потім (звичайно ж, також і одночасно) набувають надзвичайної актуальності розсудливі, а тому і більш ефективні заходи щодо індивідуальної відповідальності особистості;

– (індивідуально-ідіолектний аспект – який є близьким, але не тотожним психічному) цей аспект є важливим тому, що остаточне рішення та відповідальність, якою мовою говорити (та на якому рівні її якості) приймає конкретний носій мови; врахування цього аспекту полягає у створенні зі сторони суспільства найбільш сприятливих умов для зміни ситуації;

– (естетичний аспект – який знову ж таки є близьким, але не тотожним ані психічному, ані ідіолектному аспектам) цей аспект може вважатись найменш суттєвим, і цьому є підстави, однак ми вважаємо, що намагання носія мови (частіше не висловлене явно) говорити не тільки правильно, але й красиво теж не варто недооцінювати.

Методологічні підстави відзначених висновків більш детально обґрунтовуються нижче.

2. Співвідношення ідіолекту та полігЛОСІЇ

У теорії багатьох гуманітарних наук (наприклад, соціології, психології, мовознавства, культурології та ін.) в епоху глобалізації, неоднозначної взаємодії цивілізацій та культур, підвищеної інтенсивності різних типів комунікації насунулася актуальна необхідність ² законів інтегрованості психіки у світ, тобто інтегрованості психіки у суцільність досвіду (як у діяльність предметно-практичну та у діяльність міжособистісно-комунікативну)

визначення та уточнення багатьох категорій. У відношенні до тематики даної статті це, перш за все, категорії індивідуальної картини світу, ідіолекту, автокомунікації, полігლოსії та ін. Традиційні соціоцентричні соціологія та мовознавство у пошуках ефективних дефініцій не дають задовільних для сучасного стану проблематики відповідей. Ономазіологічне, функціонально-прагматичне мовознавство пропонує перегляд багатьох традиційних термінів: основою та виправданням такого перегляду слугує антропологічний підхід у розв'язанні суперечностей, який (підхід) визнає єдиним суб'єктом будь якої діяльності конкретних носіїв культури, цивілізації, мови і т. ін.

Мовну характеристику індивіда складають, щонайменше, наступні категорії: когнітивна картина світу – мовна картина світу – ідіолект – система (або системи) мови, комунікація та ін. Термін «ідіолект», як відзначають окремі словники, походить з діалектології і колись вживався для відзначення та вивчення територіальних особливостей мовлення, а пізніше перейшов у соціолінгвістику. Ідіолект у словниках найчастіше дефініюється як індивідуальний різновид мови, як сукупність індивідуальних особливостей, що характеризують мову окремого носія. У даному означенні багато суперечностей. Насамперед, нівелюються (або навіть підмінюються) відмінності, з однієї сторони, між мовою суспільства (тобто мовою іншого індивіда або інших індивідів) та мовою конкретного індивіда як об'єкта дослідження («індивідуальний різновид мови») та, з іншою стороною, між мовою індивіда та його мовленням. Власне такий підхід, з однієї сторони, збіднює (бо ігнорує важливі психофізичні аспекти семіотичних процесів), а з іншої сторони, «збагачує» пустими поняттями та категоріями, а, у кінцевому результаті, і змішує онтологічне співвідношення перебігу процесів у досвіді конкретної комунікації.

Якщо вважати, що ідіолект – це різновид мови, то виникає наступне питання: Чи людина, яка володіє двома мовами, має два ідіолекти? Так дехто з лінгвістів і вважає. Однак, слід стверджувати, скоріш, навпаки. Ідіолект може складатись з кількох різновидів мов [розмовна мова, писемна мова, функціональні стилі мови (причому, далеко не кожний суб'єкт в однаковій мірі володіє різними стилями мови), територіально-діалектна мова, соціально-діалектна мова, інтимна мова (наприклад, семіотика релігійних та моральних переконань чи семіотика тілесно-сексуальних або ж естетично-духовних стосунків, відносно інтимна мова стосунків у межах сім'ї між членами сім'ї та ін.), магічно-фольклорна мова (семіотика ритуальної поведінки, фольклорних обрядів та жанрів, семіотика забобонів і т.ін.), мова гендеру і т.д.³) або кількох мов. І це власне тому, що вихідною категорією ідіолекту повинна бути не мова, а особистість. Звичайно, якщо вважати домінуючою категорією не особу, а мову, або ж мови, то конкретний ідіолект (як і особистість) стає варіантом, або ж різновидом, абстрактної мови/мов (як і абстрактного соціуму/соціумів). Однак це суперечить конкретним реаліям досвіду, як соціального (психофізичного, діяльнісного, міжособистісного) так і досвіду індивідуального (психічного, внутрішнього).

Виходячи з вищенаведених тверджень, можна дефініювати, що полігლოსія – це наявність у ідіолекті кількох систем мови. Це означає, що когнітивна картина світу такого суб'єкта має кілька мовних картин світу. У когнітивній картині світу суб'єкта може існувати кілька копліментарних підсистем (кілька співіснуючих картин світу у одній загальній плюралістичній картині світу). Тому суб'єкт-поліглот повинен мати у свідомості зінтегрованими між собою кілька когнітивних картин світу з їх цінностями (якщо суб'єкт дійсно володіє мовою, а не, наприклад, суржиком, або ж володіє іноземною мовою лише початково). Наявність відзначеної інтегрованості когнітивних та мовних картин світу визначає гнучкість мислення їх суб'єкта як носія кількох культур, а не однієї культури (власне у цьому і полягає перевага плюралістичності мислення). Полігლოსія – це здатність ідіолекту суб'єкта виражати в соціальній комунікації власну когнітивну картину світу за допомогою більш ніж однієї системи мови. Вимоги до цієї здатності і є викликом цивілізації та культури сучасного світу окремій особистості (зокрема, ідіолекту), зобов'язаністю та відповідальністю особи

3 варто зазначити, що суб'єкт найчастіше перекладається у регістрах цих різновидів мови (звичайно, у тих межах, у яких суб'єкт володіє даними різновидами, що, очевидно, є індивідуальним надбанням та багатством), не усвідомлюючи або мало усвідомлюючи факт зміни цих різновидів мови

перед собою та іншими людьми.

3. Співвідношення категорій соціолекту – ідіолекту та пов'язаних з ними соціологічним та антропологічним підходами до мови

Соціальна комунікація є категорією діяльнісною, екстеріоризованою, тобто зовнішньою, предметною за своєю суттю, психофізичною за формою. Вона з цієї причини завжди легко попадала до уваги дослідників. Зовсім іншою за своєю суттю є автокомунікація (внутрішнє мислення за допомогою слів, а також внутрішнє промовляння), яка є внутрішньою, суб'єктивною, виключно психічною функцією свідомості та ідіолекту. Автокомунікація з цієї причини дуже рідко попадає до уваги дослідників. Однак саме автокомунікація є (принаймні, повинна бути) категорією, яка виносить остаточні рішення для виконання конкретних соціальних ролей.

Взаємозалежність соціальної комунікації та автокомунікації, соціолекту та ідіолекту не часто ставиться у дослідженнях в один ряд. Тому немає відповідної теорії суб'єктно-соціальної взаємодії. А ця взаємодія виявляє структуру внутрішніх індивідуальних здатностей та пріоритету прагматичних інтенцій особистості. Ідіолектом ми називаємо, як вище зазначено, індивідуальні мову та мовлення. Соціолект, на наш погляд, є лише поняттям операційним, яке повністю перекривається поняттям ідіолекту.

Так само ми розуміємо і співвідношення категорій соціуму і суб'єкта. Якщо розуміти соціум як взаємодію, то соціум як інваріантний реальний феномен не існує. Іншими словами цю думку можна висловити так: суб'єкт і ідіолект – це форма існування та обміну інформації, а соціум та соціолект – це тільки форма обміну інформацією. Якщо поза взаємодією суб'єкт все ж таки може бути уявлений та зрозумілий, то по відношенню до соціуму цього не можна сказати: категорія соціуму є чистим конструктом. А якщо це не конструкт, то повинні бути виправдані такі категорії як «ідея народу», «душа народу», щонайменше, категорія «характер народу» та ін., причому виправдані не як метафори (саме так вони вживаються), а як реальні категорії, що в науці (підкреслюємо, в науці, а не у культурі) на разі залишається більше бажаним, ніж реалізованим.

Таким чином, якщо не зовсім однозначно і зрозуміло у різних теоріях визначена дихотомія «суб'єкт – соціум», то справа виглядає ще гірше у стосунку до дихотомії «ідіолект – соціолект». Суб'єкт народжується з мовною здатністю, але без знання мови, тобто без ідіолекту. Ідіолект суб'єкта з'являється як реалізація його мовної здатності в результаті соціального впливу – тобто, сім'ї, друзів, сусідів, засобів масової інформації. Ще раз підкреслимо, що це вплив не абстрактного соціуму, а вплив окремих та конкретних осіб. Традиційні теорії інтерпретують дихотомії «ідіолект – соціолект» непослідовно з тієї причини, що мовознавство є наскрізь соціоцентричним, у будь-якому разі, не менше, ніж соціологія, політологія, історія та ін.. Лінгвісти більш переконані у існуванні мови як реального соціолекту, ніж мови як реального ідіолекту, а також більш переконані у реальності літературної мови не як сукупності рекомендацій, але як реальної мови.

Визнання реальності соціолекту, так само, як і визнання реальності соціуму, означає зменшення ролі ідіолекту (як і особистості) та обумовлює соціологічний підхід у наукових дослідженнях. Соціологічний підхід має своїм наслідком перенесення уваги, а також і відповідальності, на соціум і затемнення та зменшення значення індивіда. Чисельність соціуму – це не сума, але це чисельність, об'єднана внутрішньою ідеєю, духом, характером. Наголошуємо, що неповторність духу народу – це своєрідність спільної когнітивної картини світу (наявна тільки у конкретному суб'єкті) як результат спільності діяльності у широкому розумінні (в тім, історичному), спільності релігії, традицій, мови та інших не так легко вловимих характеристик, як, наприклад, того, що Ю.Косецький називає соціозначенням (Kossecki, 2005: 163).

Ідіолект розвивається у часі та просторі, у соціальному оточенні, тому він не є незалежним від предметної діяльності та культурних традицій. Ідіолект стає можливим і

реальним завдяки тому, що вроджені психофізіологічні здатності суб'єкта у процесі онтогенезу піддаються спочатку безпосередньому впливові свого найближчого оточення, а далі інших груп та одночасно опосередкованому впливові медійних засобів. Частина інформації суб'єктом отримується спочатку в енергоматеріальному вигляді (у предметно-практичній діяльності), а потім, або паралельно з цим, у вигляді семіотичних знаків, іншу частину суб'єкт отримує, навпаки, спочатку у вигляді знаків, а вже потім у вигляді енергоматерії. Не завжди є однозначною асиметрія між цими типами інформації.

В історії мовознавства не один раз декларувались вимоги та були окремі спроби вивчати тільки ідіолект, а не соціолект, але вони не реалізувались. Тому теорія ідіолекту на разі існує лише у загальних рисах. Причиною цього є те, що ідіолект хоча й існує синхронічно у даний момент, але безпосередньо не є доступним – він може бути реконструйованим за показниками входу інформації у ідіолект та виходу із нього. Таким чином, категорії суб'єкту та особливо ідіолекту – це у кращому випадку задекларовані пріоритети, які чекають своєї реалізації.

Ці на перший погляд раціональні міркування мають далекосяжні наслідки. За радикально соціоцентричного світогляду у радикально соціоцентричному суспільстві будь який текст масових засобів інформації сприймається як голос самого суспільства, а не однієї людини чи групи людей, що представляють інтереси конкретної частини суспільства. По-друге, якщо стверджується та визнається соціум у вигляді реальної живої цілості, то можна, вивчивши та описавши структурні зв'язки його як цілого, перенести ці структурні зв'язки на іншу сукупність людей, так би мовити, підтягнути їх під раніше створену модель. Що зараз і робиться певними державами самостійно або ж під неявним керівництвом західних країн. Таким чином вимальовується проблематика – полярність аспектів індивідуально-психофізіологічного та соціально-комунікативного. Часто їх розривають або еkleктично змішують. Однак для функціональності теорії треба знайти баланс даних аспектів. Цим балансом має бути співвіднесеність, нерозривність та обумовленість відповідальності соціуму та відповідальності особи. Категорію соціум (як і соціолект) виправдано використовувати лише як категорію, яка позначає факт чисельності конкретних осіб, пов'язаних між собою спільністю діяльності. Тому вихідним пунктом у теорії не може бути ані соціолект, ані тим більше ідіолект, а власне повинно бути телеологією їх співвідношення⁴ з відповідно вимірною інтенцією.

Соціоцентристський спосіб мислення (як і дослідження) ігнорує необхідність самостійного, творчого і відповідального мислення окремої особи. Нетворчо, непродуктивно мисляча людина не сама створює висловлювання, а користується готовими у свідомості, чужими та нав'язаними їй судженнями, які при цьому вже давно сприймаються нею як власні. Ці судження існують у вигляді фреймів, тобто номінативних моделей ситуацій, у вигляді більш чи менш синтаксично свободних дискурсів у різних стилях мови, кліше (у вигляді одиниць різних жанрів та структурних конструкцій) і т.ін. Головною їх особливістю є те, що вони є легко буквально або частково відтворюваними як функціональні компоненти певних стандартних ситуацій, інваріантів комунікативної поведінки, соціальних ролей і т.ін.

Проблема різноманітності та взаємодії як особистостей, соціумів, так і культур полягає у різнополюсності як мінімум наступних категорій: окреме – загальне, одиниця – множинність, індивідуальні внутрішні здатності – загальні інтереси спільного проживання, інваріантна структура цінностей – варіативність їх конкретної реалізації у діяльності і т.ін. Проблемність одиниці та множинності полягає не в реальності національної картини світу, а у критеріях типологізації одиниці для множинності, у визначенні того, чем є одиниця в множинності, або, у стосунку до даної теми аналізу, чем є ідіолект та індивід, тобто суб'єкт соціуму. У традиційних соціоцентричних теоріях переважно увага звертається на те, чим є суспільство, чим воно повинно бути, а далі через монополізовані державою засоби масової інформації створюється бажана модель суб'єкта, яка далеко не завжди може бути прийнятною

⁴ тобто співвідношення не ідіолекту і соціолекту, не особи та соціуму, але одиниці та множинності, різноманітності та спільності – у даних парах добре помітна асиметрія співвідношень категорій, а саме: одиниця скоріш символізує різноманітність, а множинність – спільність, а не навпаки

власне для суб'єкта цього соціуму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуславська А. Згвалтування суржиком <http://umoloda.kiev.ua/number/195/164/6880/>
2. «Газета по-українськи» <http://ukr.obozrevatel.com/news/2006/6/10/94651.htm>
3. Гнаткевич Ю. Словник-антисуржик <http://ukrlife.org/main/prosvita/gn22.htm>
4. Доній О. Хай живе суржик <http://artvertep.dp.ua/news/227.html>
5. Масенко Л. Суржик як соціолінгвістичний феномен <http://www.ukraine-poland.com/u/kultura/kultura.php?id=962>
6. «Народ выражает себя всего полнее в языке своём...», или Добро пожаловать в мир блип-культуры <http://c1.org.ua/news/1/2006/11/08/narod-vyrazhaet-sebya-vsego-polnee-v-yazyke-svoem-ili-dobro-pozhalovat-v-mir-blip-kultury.html>
7. Kossecki J. Podstawy nowoczesnej nauki porównawczej o cywilizacjach. Socjologia porównawcza cywilizacji. – Katowice, Śląsk, 2003